

Eplényi Kata

: Európa Parlamenti tanácsadó,
: Brüsszel (LL.M.)
: kata.eplenyi@europarl.europa.eu

A NEMZETI KISEBBSÉGEK VÉDELME AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Protection of National Minorities in the European Union

Első ránézésre nem sok közös található az Európai Unió és a kisebbségvédelem elképzelt halmazainak metszetében. A tanulmány ezt a képet szeretné árnyalni egy közel négyéves brüsszeli munkatapasztalatnak köszönhetően. Az európai intézmények, így az Európai Parlament hozzáállása a kisebbségi nyelvek védelméhez folyamatosan alakult az elmúlt évtizedekben.

Egy általános helyzetkép és az uniós intézmények bemutatását követően a tanulmány részletesen foglalkozik majd az EP által a kisebbségi nyelvek védelmében elfogadott határozataival, és kitér a Kisebbségi Munkacsoport munkájára is. Az előadó konkrét ügyek (pl. a szlovák nyelvtörvény kérdésének megjelenése az EP-ben) kapcsán szeretné érzékeltetni, mit jelent az, hogy a kisebbségi kérdések mélyen átpolitizáltak, és nem emberi jogi szempontból kerülnek megítélésre. Kitérünk arra is, hogyan lehet Szerbia uniós csatlakozása kapcsán a tárgyalóasztalon tartani a nemzeti közösségeket érintő kérdéseket, majd a tanulmány pár gyakorlati lehetőség felvillantásával zárul.

Kulcsszavak: Európai Unió, kisebbségvédelem, Európai Parlament, kisebbségi nyelvek

1. BEVEZETŐ

Mi magyarok nem vagyunk az egyedüliek „kisebbségi problémáinkkal” az Európai Unióban. Az Unió 28 tagállamában élő több mint 500 millió emberből közel 50 millió uniós állampolgár egy nemzeti kisebbségi közösség tagja, vagy regionális, kisebbségi nyelvet beszél. Európában a nemzetállamok határai nem felelnek meg a lakosság etnikai és kulturális rajzolatának; a földrajzi értelemben vett Európában több száz különféle nemzeti kisebbségi közösség él, és gazdagítja az ókontinentst.

A jelen írás azt szeretné röviden bemutatni – inkább csak ízelítőnek szánva, részletekre nem térek ki –, hogy az Unió lakosságának közel 10%-át kitevő közösség érdekei hogyan jelennek meg az Európai Unióban, annak intézményei-

ben, különös tekintettel az Európai Parlamentre, illetve arról is szó lesz, hogyan nem jelennek meg ugyanezek. Hálátlan feladat olyan témáról írni, amely nem kecsegtet sok jó hírrel, az írás mégis kísérletet tesz arra, hogy árnyalja az európai intézményekről kialakult képet. Továbbá annak fontosságára, illetve szükségességére szeretne rámutatni, hogy a nemzeti kisebbségi közösségeknek maguknak is aktívvá kell válniuk a róluk szóló diskurzus során.

2. NEHEZÍTŐ TÉNYEZŐK

Az elmúlt száz év azt bizonyítja, hogy a nemzeti kisebbségi közösségeket érintő kérdések megítélése időben változik; a nemzetközi döntéshozók néha nagy figyelemmel, néha meg politikai óvatossággal kezelték ezt a kérdést a XX. század folyamán. Az elmúlt közel egy évtized annak bizonyítéka, hogy ismét elővigyázatosság lett úrrá a nemzetközi közösségen. Ez különösen akkor szembevetendő, ha azt a múlt század utolsó évtizedével hasonlítjuk össze, amikor is nemzetközi intézmények és közösségek munkájának köszönhetően, nemzetközi dokumentumok, egyezmények, ajánlások és karták formájában kiépült egy kisebbségvédelmi (minimum)rendszer. Ennek a változásnak számos oka lehet. Ezek közül a teljesség igénye nélkül szeretnék párat felvillantani, ezzel is segítve azt, hogy a „kisebbségi probléma” a magyar nézőpontból, megközelítésből európai kontextusba kerülhessen.

Illett volna azzal kezdeni a jelen írást, hogy a címben szereplő „nemzeti kisebbségek” szóösszetétel definiálásra kerül. Véleményem szerint a *Létünk* olvasóinak erre nincs szükségük, hiszen mindannyian tudjuk, miről, illetve kikről is van szó. Másodsorban ez azért is maradt el, mert a szerző felsorakozik az akadémia és politikai közösség mellé, amely (1) az 1980-as évek óta küzd azzal a nehézséggel, hogy pontosan definiálni tudja ezen szóösszetételt (definíció-dilemma). Európa – etnikai alapon megkülönböztethető – kisebbségei szinte kivétel nélkül más és más helyzetben, más és más történelmi, illetve földrajzi környezetben élnek, és ez megnehezíti a konszenzusra, definícióra jutás lehetőségét, amely tovább lépve a jogszabályi környezet kialakítását lehetetlenné teszi. (Egyébként éppen ezért a legtöbb esetben más és más válaszok és intézmények adnának megoldást a kisebbségi helyzet kielégítő szintű ellensúlyozására.) Ez az első nehezítő tényező, amely az 1990-es években talán még feloldhatóan látszott, de mára már ismét feloldhatatlannak mutatkozik. Fontos megemlíteni azt is, hogy (2) Európa nyugati, illetve keleti fele mást ért a „kisebbség” szó alatt (hagyományos nemzeti kisebbség vs. bevándorló kisebbség dilemma), amely napi szinten okoz problémát az Európai Unióban, illetve az Európai Parlamentben, ahol meg kellene győznie egymást a több száz képviselőnek e kérdéstről. Ez azért is lenne fontos, mert a bevándorló kisebbségek összemosása az őshonosok

közösségeivel oda vezethet, hogy végül egyik kérdést sem lehet megnyugtatóan rendezni, a nagy általános keretben megoldás nélkül szétfolylk minden. A viták során a többség csak (3) egyéni jogokról hajlandó tárgyalni, amíg sokan csoportot érintő jogokról beszélnek szívesebben (egyéni vs. kollektív jogok dilemmája). A nemzeti kisebbségeket érintő kérdések továbbá (4) szinte kivétel nélkül átpolitizáltak, hiszen a jog és a politika – a nemzeti szuverenitás fontos elemeként – egyszerre van jelen. Nehezítő tényező az is, hogy (5) a korábban említett nemzetközi kisebbségvédelmi rendszer főleg negatív kötelezettségeket tartalmaz (pozitívakat az államok által csak választható jelleggel), arra pedig nincsen eszköz, hogy azok kikényszeríthetők legyenek. Végezetül pedig számos esetben (6) az európai döntéshozók, a képviselők történelmi ismereteinek hiánya gördít akadályt az elé, hogy Európa több megértéssel és nyitottsággal közelítsen a nemzeti kisebbségeket érintő problémák feloldásához. Ezek a tényezők akadályozzák és megnehezítik, hogy az Európai Unió belől a kisebbségvédelmi diskurzus ismételt felerősödjön, amihez mindenképpen „hozzájárul” a következőkben tárgyalt jogi környezet felemássága is.

3. EURÓPAI UNIÓS JOGI KÖRNYEZET

A kilencvenes években még az Európai Unió is igyekezett kivenni részét a kisebbségvédelmi „minimum megalkotásából”. 1993-ban arról döntött az Európai Unió Tanácsa, hogy a Koppenhágai Kritériumok formájában egy feltétel-listát készít a jövőben csatlakozni kívánó országok számára, amely kitért a kisebbségi jogok védelmére, azok tiszteletben tartásának fontosságára. Ez volt az első pillanat, amikor a „nemzeti kisebbség” szóösszetétel megjelent egy hivatalos tanácsi dokumentumban. Az ezt megelőző évtizedekben nemzeti kisebbségi jogokra való utalás nem volt a közösségi joganyagban, és az intézmények közül egyedülként az Európai Parlament volt aktív ezen a téren, amely értékorientált megközelítésének köszönhetően számos határozatot fogadott el a témában. Közösségi kompetencia hiányában ezek a határozatok kizárólag politikai jelentőséggel bírtak. A Koppenhágai Kritériumok elfogadásával azonban az Európai Bizottságé lett a főszerep, a monitorizáló szerep, amely a csatlakozásra váró országokról szóló országjelentésekben minden évben külön fejezetet szentelt a kisebbségi jogoknak. Számos esetben el is ért jogszabályi változásokat (pl. a szlovák nyelvtörvényből a Mečiar-kormánynak akkor törölnie kellett a szankciókra vonatkozó részt). A kilencvenes években az Európai Parlament továbbra is aktív maradt, és számos további kisebbségi nyelvekre vagy konkrét közösségekre vonatkozó határozatot fogadott el.

A kisebbségi jogi szakértők 2000-re, illetve 2009-re teszik a kisebbségvédelmi szempontból elkülöníthető harmadik szakasz kezdetét. Hiszen ekkor je-

lenik meg nevesítve a „nemzeti kisebbséghez tartozás” az uniós joganyagban. Elsőként az ún. faji irányelvben (2000/43/EK), amely a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szól. Másodízben az Alapjogi Chartában jelenik meg a „nemzeti kisebbséghez tartozáson való megkülönböztetés tilalma” (21. cikk), illetve a „kulturális, vallási és nyelvi sokféleség” (22. cikk) védelmének kérdése. A Chartát még az ezredfordulón szövegezték, de csak 2009-ben, a Lisszaboni Szerződés életbe lépésével emelkedett jogi erőre. A Charta mellett a Lisszaboni Szerződés is további fontos előrelépést jelent, hiszen elfogadásával a preambulum 2. cikkelyében megfogalmazott „a kisebbségekhez tartozó személyek jogainak tiszteletben tartása” a közösség alapvető, központi értékévé lett. Érdekes módon ebben az időszakban ugyanakkor nagyon látványos változáson megy/ment keresztül az Európai Parlament, ahol egyre nehezebb elfogadtatni kisebbségvédelmi témájú határozatot.

A fentebb említett közösségi jogszabályok fontosságához nem férhet kétség, ezek mindenképpen előrelépést jelentenek. Ugyanakkor a szűkszavú bemutatás után beszélni kell e jogi aktusok gyakorlati hasznosságáról, csak így kaphatunk realisabb képet. A faji irányelv kiemelkedő a diszkriminációmentesség tekintetében, de az kizárólag etnikai kisebbségekről beszél, illetve – mint ismeretes – az antidiszkrimináció nem ad szükséges és minden szempontból kielégítő válaszokat a nemzeti kisebbségek problémáira. A Lisszaboni Szerződés pedig csak a preambulumban nevesíti a nemzeti kisebbségeket, a jogszabály törzsszövegében nem. Ez annyit jelent, hogy ez a kérdéskör tagállami, nemzeti hatáskörben marad, nem társul mellé közösségi kompetencia. Továbbá az Alapjogi Charta csak az uniós közösségi jog alkalmazásakor hivatkozható, nem bír kikényszerítő erővel, direkt jogorvoslati haszon nem társul hozzá. Tehát csupán egy uniós irányelv tagállami átültetése kapcsán bír jogi erővel a Charta, önmagában nem hivatkozható.

A Koppenhágai Kritériumok hasznossága nem vitatható. Ugyanakkor ez gyakorlatban annyit jelent, hogy – az előbbieken vázolt hiányzó közösségi kompetencia miatt – a tagállamokon csak a csatlakozás pillanatáig kéri számon a kisebbségek jogainak tiszteletben tartását, illetve támogatását, azok bővítését; és a csatlakozást követően arra már senki nem figyel oda, közösségi kompetencia hiányában erre nincs intézményi forma. A következetlenség kettős mércét eredményez: egyfelől a régi és új tagállamok között, hiszen a régi tagállamokon azokat soha senki nem kérte számon; másfelől pedig egy új tagállam esetében a csatlakozást megelőző, illetve azt követő időszakokra nézve. Szlovákia esetében például a csatlakozás előtt némileg javult a kisebbségek helyzete, de a csatlakozást követően ismét romlani kezdett a jogi környezet, amelyet az

Unió majdhogynem szó nélkül hagyott (pl. a szlovák nyelvtörvény szigorítása, szankciók ismételt bevezetése).

Összességében tehát a Lisszaboni Szerződés életbe lépése és az Alapvető Jogok Charta jogi erőre emelkedése javított a korábbi jogi környezeten, de önmagukban még ezek sem elegek ahhoz, hogy az Európai Unió a kisebbségvédelem területén konkrét ügyekben – az általános diszkrimináció tilalmán túlmenően – közösségi szinten lépjen fel.

4. KÖZÖSSÉGI INTÉZMÉNYEK HOZZÁÁLLÁSA¹

Az Európai Unió számos intézménye közül három bemutatása elengedhetetlen, ha az uniós kisebbségvédelmi körkép megrajzolásán fáradozik valaki.

Az Európai Bizottság – mint ahogy arra már utalás történt – a csatlakozásra váró országok tekintetében a legaktívabb. A szerződések őreként – kompetencia hiányában – nem tehet kisebbségvédelemmel kapcsolatos javaslatot, és erre hivatkozva számos kezdeményezést, konkrét, kisebbségi jogokat érintő hozzá intézett kérdést utasít el. Ezen túlmenően az a tendencia látszik körvonalazódni, hogy – amennyiben mégis meg kell nyilvánulnia az intézménynek – a kérdéskört a kultúra és oktatás területén igyekszik kezelni, mintsem az alapvető jogokat érintően (ez abból is látható, hogy mikor melyik területért felelős uniós biztos nyilvánul meg a kérdésben). A kisebbségi közösségek számára az utóbbi (jogi megközelítés) komolyabb segítséget jelenthetne. Az Európai Bizottság kisebbségi kérdésekhez való hozzáállása azzal a korábban röviden érintett nemzetközi tendenciával van összhangban (amelyre az akadémia és az Európa Tanács szintjén foglalkozók is figyelmeztetnek): ami a kérdéskör re-bilaterizálódását jelenti. Azaz amíg ma, egy kisebbségi problémát két ország közötti (belső) konfliktusként szeretnék beállítani, addig a kilencvenes években a kérdéskör nemzetköziesedése volt megfigyelhető. Ma már a nemzetközi közösség egyre kevésbé hajlandó a saját szintjén megoldani a felmerülő konkrét jogsértő kérdéseket, és inkább az adott egy vagy két állam belpolitikai, illetve bilaterális kérdésköröként igyekszik azt kezelni.

Ezzel a hozzáállással éppen ellentétes a Régiók Bizottságának (a tagállamok régióit képviselő tanácsadó testület) megközelítése, amely sokkal aktívabb szerepet várna el a Bizottságtól ezen a területen, és éppen 2011-ben fogadott el egy részletes jelentést, amely – hozzáértésről tanúskodva – rámutat a tradicionális nemzeti közösségeket érintő kérdések fontosságára, azok okaira, támogatásuk

¹ A jelen cikknek nem célja, hogy bemutassa az Európai Unió intézményeit. Csak arra a három intézményre térek ki, amelyek megemlézése itt fontos, de azon intézmények jellemzőit sem vagyok hivatott bemutatni, szerepükre csak minimális utalás történik.

és megoldásuk szükségességére. Sajnálatos, hogy a Régiók Bizottságának – mint közösségi intézménynek – szükségességét sokan megkérdőjelezik és nem fordítanak kellő figyelmet az onnan kikerülő dokumentumokra és azok tartalmára.

A két intézmény között felúton található az Európai Parlament, amely az egyetlen közvetlen úton megválasztott testülete az Uniónak, és ennek megfelelően az állampolgárokat és jogaikat, az őket érdeklő kérdéseket hivatott megjeleníteni az uniós döntéshozatalban. Az 1980-as évektől kezdődően az EP igen aktívnak mutatkozott, számos határozatot fogadott el a kisebbségvédelem, kisebbségi nyelvhasználat területén (az 1980-as években főleg a kisebbségi nyelvekre és a nyelvhasználatra koncentrálnak, az 1990-es években pedig főleg harmadik országok viszonylatában). Ezenkívül számos olyan ún. éves jelentése van az intézménynek, amely többek között kitér ezen kérdéskörre is: ilyen az alapvető jogokról szóló (tagállamokra vonatkozó) éves jelentés, a (harmadik országokról szóló) éves emberi jogi jelentés, vagy éppen a csatlakozásra váró országok ún. ország-jelentései. Érdekes ugyanakkor, hogy a 2004-es csatlakozás óta, amikortól jelentősen megnőtt a nemzeti kisebbségek számaránya az Unióban, csak egy-két kisebbségvédelemmel foglalkozó jelentés került elfogadásra. 2004 óta két esetben pedig kudarcba is fulladt ilyen témájú határozat kezdeményezése. A Parlament részéről korábban tapasztalt lelkesedés alábbhagyni látszik, a kérdéskör politikai érzékenysége egyre gyakrabban kerül felszínre. Az úgynevezett koppenhágai kettős mérce ebből a szemszögből még inkább látható: az EP csak a csatlakozási időszakban volt kész arra, hogy véleményt formáljon, például Románia kisebbségvédelméről; az ország tagállammá válása óta erre nem volt példa.

A csökkenő tendenciát mutató határozatokon túl a határozatok szövegét is végigolvasva, jól látható a változás a tartalom tekintetében is. Amíg az 1980-as és 1990-es években számos újító ötletet is találunk e parlamenti határozatok szövegében (pl.: “Community Charter of regional languages and culture” [1981], “European Bureau on Lesser Used Languages [1987], “Agency on Linguistic Diversity and Language Learning” [2003]), addig ezek közül politikai támogatottság hiányában ma egyik sem kerülhetne bele egy (csak elméletben) elfogadásra kerülő határozatba. A korábban elfogadott határozatok – összhangban az akkor Európa Tanácsban folyó ez irányú gondolkodással – nemzetközi ügyként tekintettek a kérdésre, és néha burkoltan még a kollektív jogokra utalás is megjelenik, illetve olyan autonómiára utaló javaslatok, amelyek közül ma sajnos egyike sem képezhetné egy politikai konszenzus tárgyát.

Majd egy évtized után, 2013 júniusában sikerült elfogadni egy, a „veszélyeztetett európai nyelvek védelméről” szóló határozatot a Parlamentben, de mint

ahogy ez a címéből is kiderül, kizárólag a kihalás szélén álló európai nyelvekről, és nem általánosságban a kisebbségi nyelvek védelméről szól. Úgy tűnik, jelenleg ez az a téma, amely „közös nevező” tud lenni a nemzeti kisebbségek és kisebbségi nyelvek témakörében, és amely élvezheti az Európai Parlament támogatását. Összehasonlítva a korábbi évtizedekkel, ez sajnálatos módon egyértelmű devolúciót jelent.

5. KISEBBSÉGI MUNKACSOPORT ÉS TANULSÁGAI

Az előbbieken bemutatott közösségi intézményeken kívül még az ún. Kisebbségi Munkacsoport (hivatalos néven: Intergroup for Traditional Minorities, National Communities and Languages) munkájának ismertetése fontos, amely frakcióközi munkacsoportként, az EP nem hivatalos szerveként tömöríti az ezen kérdések iránt elhivatott képviselőket (öt frakció közül a képviselőknek kevesebb mint 5%-a érdekelt a Munkacsoport munkájában, amely alulmarad a korábban említett 10%-os kisebbségi arányhoz képest). Ez a munkacsoport az EP egyik legrégebben működő ilyen intézménye, és az 1980-as évektől kezdve fontos szerepet játszott az EP által elfogadott határozatok szövegezésében. A Munkacsoport alapvető célja, hogy egy fórumot, platformot biztosítson, ahol a nemzeti kisebbségeket, nemzeti közösségeket és nyelvi kisebbségeket érintő kérdések megvitatásra kerülhetnek; teszi mindezt úgy, hogy összeköttetést terem a politikai döntéshozók, egyéb témában érintett nemzetközi szervezet, az akadémia és nem utolsósorban az érintett kisebbségek között.

Gál Kinga fideszes EP-képviselő 2009 és 2011 között elnökölt a Munkacsoportban. Fontos célkitűzése az volt, hogy szakmai kapcsolatokat építsen a többi illetékes nemzetközi szervezettel (Európa Tanács szakosított szervei, EBESZ kisebbségi főbiztosa, nemzetközi NGOk: MIDAS, NPLD, FUEN, akadémia részéről: EURAC, ECMI, Mercator stb.), és hogy horizontális témák mentén mutassa be a kisebbségek helyzetét Európában (nyelvhasználat, kétnyelvű táblák használata, kisebbségi média, kisebbségi oktatás, koppenhágai dilemma stb.). A vajdasági magyarságot érintő kérdések (Szerbia csatlakozása, Magyar Nemzeti Tanács) már kétszer is a Munkacsoport napirendjén szerepeltek ebben a parlamenti ciklusban.

A Munkacsoport fontos szerepet játszik abban, hogy a nemzeti kisebbségeket, kisebbségi nyelveket érintő problémák és kérdések jelen lehessenek az Európai Parlament falain belül, rájuk és problémáikra irányítva a figyelmet, igazolva ezzel azt, hogy még van tennivalója a nemzetközi közösségnek ezen a területen. Továbbá fontos, hogy a jövőben közelebb kerüljenek egymáshoz a döntéshozók és az érintettek, a politikum és az akadémia, és nem utolsósorban maguk a különböző kisebbségi közösségek, hogy ezáltal sikeresebben tehessek

meg a következő lépéseket a kisebbségvédelem területén. A munkacsoportnak köszönhető parlamenti jelenlét azért is fontos, mert az EP-ben működő további két tucat munkacsoport által lefedett témák (pl.: a víz jövője, LMBT-jogok, roma, sport stb.) jól mutatják, melyek azok a kérdések, amelyek foglalkoztatják az 500 milliós lakosságot.

6. UNIÓS LEHETŐSÉGEK

Ahogy a bevezetőben is szóba került, nem könnyű a cím témájában túlságosan optimista összefoglalót készíteni. Ezért inkább a realista kép megfestésére tett egy kísérletet a szerző. Ezeket követően pedig az Unió által a tagállamok számára nyújtott pár lehetőséget sorol fel az írás – a teljesség igénye nélkül –, amelyek ha nem is direkt, de indirekt módon mégis lehetőséget teremthetnek támogatás szerzésére, vagy éppen az érdekek jobb érvényesítésére, és ezáltal optimizmusra adhatnak okot. Ha már azzal nem számolhatunk, hogy a közeljövőben politikai konszenzus támogatna egy esetleges uniós kisebbségvédelmi kerethatározatot, vagy a Roma Stratégia mintájára készülő kisebbségi stratégia elfogadását; annak ellenére, hogy erre jogos igény lenne, de a korábbiakban kifejtettek alapján politikai realitás nem áll mögötte.

A Régiók Bizottságának „kisebbségi érzékenysége” akár már utalhatott arra, hogy a közösségi politikák közül a regionális és kohéziós politikák lehetnek azok, amelyek egy kisebbségek által lakott régiók számára lehetőséget adhatnak támogatások szerzésére. Az akadémikusok közül például egyre többen foglalkoznak a határ menti EGTC-k (European Groupings of Territorial Cooperation²), azaz az Európai Területi Együtműködési Csoportosulások kisebbségi közössége számára nyújtott lehetőségeivel.

Idén április óta egy új eszköz áll az uniós állampolgárok rendelkezésére: az Európai Polgári Kezdeményezés³ (EPK) intézményének köszönhetően egymillió uniós polgár aláírásával összefoghat és jogalkotási javaslat előterjesztésére szólíthatja fel az Európai Bizottságot. Így – indirekt módon – részt vehet az uniós szakpolitikák alakításában. Egy EPK-kezdeményezésnek két alapvető feltétele, hogy az a Szerződéseknek megfelelő közösségi kompetenciára és európai szintű kérdésre vonatkozzon. Egy nemzeti kisebbségeket érintő kérdés esetében az utóbbival aligha akadna gond, vagy nehézség az aláírások összegyűjtésével, viszont az előbbi feltételre kiemelt figyelemmel kell lenni a siker érdekében. Összefogással, ügyes háttérmunkával ez az eszköz is segítheti a továbblépést a

² Bővebben: http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/g24235_hu.htm

³ Bővebben: <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/?lg=hu>

közösségi jog szintjén. (Idén júliusban már bejegyzésre került az első kisebbségeket érintő kezdeményezés.⁴)

Fontos megemlíteni az Unió következő pénzügyi ciklusára (2014–2020) vonatkozó oktatási és képzési támogatását is, az Erasmus for All/Yes Europe programot⁵, amely nemcsak egyszerűsíti a pályázás módját és növeli meg az oktatás és képzés támogatására elkölthető közösségi összegeket, hanem a különböző alprogramokon keresztül kifejezett támogatást biztosít kisebbségi nyelvekkel kapcsolatosan. Ez a program is segítségére lehet a kisebbségi közösségeknek.

A példák mellett nem lebecsülendő az Európai Parlament kisebbségvédelem iránt elhivatott képviselői által végzett tevékenység sem. Még akkor sem, ha a képviselők keze sok szempontból kötött, és sokszor kevés konkrét, kisebbségi közösségek életét direkt módon befolyásoló döntést eredményez. Az európai politizálás nagy része arra épül, hogy a képviselők felszólalásaikkal, viták kezdeményezésével, meghallgatások és konferenciák rendezésével, kiállításainkkal felhívják a figyelmet a nemzeti vagy nyelvi kisebbségeket érintő problémákra, partnereket keressenek a közös célok eléréséhez, és napirenden tartásuk a kérdéseket. Hiszen ezek elvégzésére kaptak felhatalmazást a választópolgároktól.

A nehezítő tényezők, az uniós jogi környezet, a közösségi intézmények hozzáállása és az uniós lehetőségek bemutatása után látható, hogy nem szabad túlságosan nagy elvárásokkal fordulni az Európai Unió felé a kisebbségvédelem területén, ugyanakkor balgaság lenne nem kihasználni minden Unió nyújtotta lehetőséget, legyen az intézményi, képviseleti lehetőség vagy éppen valamely programjának támogatása, amennyiben azok kicsit is hozzájárulhatnak egyes közösségek céljainak eléréséhez. A tagállamok kisebbségeikkel együtt tagjai az Európai Uniónak, így ennek a közösségnek a játékszabályait, lehetőségeit kell felhasználni a célok elérésében. Úgy is mondhatnánk, hogy néha európai csipkét is kell varrni a magyar szoknyára, ha el szeretnénk „adni” értékeinket, vagy éppen meg akarnánk értetni magunkat.

7. ZÁRSZÓ HELYETT

A Munkacsoport munkájának egyik fontos tanulsága, hogy a leghitelesebben maguk a kisebbségek, és közülük is főleg az elkötelezett, nyelveket beszélő fiatalok tudják képviselni a közösség érdekeit. Igaz, számos esetben létezik anyaországga egy adott kisebbségi közösségnek, amely segíti és támogatja a kö-

⁴ Bővebben: <http://rmdsz.ro/sajtoszoba/hir/bejegyeztek-az-europai-bizottsagnal-a-minority-safepack-kisebbssegvedelmi-europai-polgari-kezdemenyezest>

⁵ Bővebben: http://ec.europa.eu/education/erasmus-for-all/doc/leaflet_en.pdf

zösséget, de az hatékonyabbnak bizonyul, ha maga a kisebbségi közösség jár az élen, és maga mondja el problémáit, amihez a háttérben támogatást élvez az anyaországtól. A tapasztalatok továbbá megerősítik, hogy a kisebbségi közösségeknek szövetségeseket kell keresniük Európában. Napi kapcsolatokra van szükség a kisebbségi közösségek között, továbbá az európai normák bikkfanyelvén felépített argumentációra, és nem utolsósorban állandó jelenlétre az európai porondon. Ennek eszköze lehet egyébként – uniós állampolgárok esetében – a petíciók benyújtása az Európai Parlamenthez, illetve a felmerülő problémák levél formában történő továbbítása az Európai Bizottsághoz, amelyekben a kisebbségek maguk osztják meg a döntéshozókkal az őket érintő jogsértéseket, kéréseket és javaslatokat. Az Unió által kínált eszközök mindegyikét, a kapcsolatteremtés és érdekképviselet minden formáját aktiválnia kell egy-egy közösségnek, hogy jelen legyen Európa térképén, nem csak fizikailag, de gondoljaival, a kívánt megoldásokkal egyaránt.

A csatlakozásra váró országok esetében pedig ezen tanácsok talán még fontosabbak. Hiszen a közösséghez tartozás előszobája az, amikor egy nemzeti kisebbségi közösség valóban „aprópénzre” tudja váltani terveit, hiszen ebben az időszakban a kisebbségi jogok monitorizálása fontos szerepet játszik, az Európai Bizottsággal kiépített jó kapcsolat hasznára lehet egy közösségnek.

Az Európai Unió – tudatosan vagy tudattalanul – arra tanít tulajdonképpen, hogy egymásra kell találjanak a közösségek véleményformálói, döntéshozói, hogy egymás tapasztalataiból merítve, egymást erősítve hatványozzák érdekvérvényesítő képességüket.

Заштита националних мањина у Европској унији

На први поглед се не може много чега заједничког пронаћи унутар пресека замишљених скупова које чине Европска Унија и заштита националних мањина. Намера ове студије јесте да употпуни ову слику, захваљујући близу четворогодишњем радном искуству стеченом у Брислу. Током протеклих деценија однос европских институција – па тако и Европског Парламента – према заштити језика националних мањина се перманентно развијао.

Након приказа општег стања, односно представљања институција ЕУ, студија ће детаљно разматрати и одлуке Европског Парламента које се односе на заштиту језика мањина, а осврнуће се и на делатност Радне групе за националне мањине. Предавач на основу конкретних примера (нпр. појављивања питања закона о језику Словачке у Европском Парламенту) намерава да створи слику о смислу, на жалост, дубоке исполитизираниости мањинских питања, при чему се она не третирају из аспекта људских

права. Поводом процеса прикључивања Србије Европској Унији рад ће се осврнути и на питање начина и шансе за сталном актуализацијом преговора о питањима везаним за националне заједнице, а на крају студије ће се навести и неколико практичних могућности за то.

Кључне речи: Европска Унија, заштита националних мањина, Европски Парламент, језици мањина

Protection of National Minorities in the European Union

At first sight, there are not many things in common in the imaginary section of sets of the European Union and minority protection. The study aims to give insight into this picture based on a roughly four-year professional experience in Brussels. The attitude of European institutions, therefore that of the European Parliament, towards the protection of minority languages has developed in the past decades.

After a general introduction to the situation and to EU institutions, the study goes on to elaborate on the adopted resolutions of the EP concerning the protection of minority languages, and reflects on the work of Minority Work Group. By means of concrete examples (e.g. the issue of Slovak Language Law appearing in the EP) the presenter would like to raise awareness to what it means that minority languages are deeply politicized, and that they are not judged from the aspect of human rights. Another point is regarding Serbia's EU accession, how the issues concerning national communities can be kept on the negotiation table. The study finishes with a view on a number of practical possibilities.

Keywords: European Union, minority protection, European Parliament, minority languages